

Правила медіації як інструмент організації присудової медіації

Наталія Анатоліївна Мазаракі*

Державний торговельно-економічний університет,

Київ, Україна

**e-mail: n.mazaraki@knute.edu.ua*

Лариса Леонідівна Нескороджена

Державний торговельно-економічний університет,

Київ, Україна

Анотація

У статті досліджено зміст і функції правил медіації як ключового інструменту організації присудової медіації. Обґрунтовано, що хоча законодавче регулювання медіації здебільшого має рамковий характер і зосереджене на загальних принципах, вимогах до медіаторів та гарантіях конфіденційності, саме правила медіації виконують визначальну роль у забезпеченні процедурної справедливості, передбачуваності та легітимності процесу. Методологічну основу дослідження становить концепція процедурної справедливості у поєднанні з підходами загальної теорії права, які розглядають правила як інституційний механізм забезпечення належної процедури у межах гнучких процедур. Емпіричною базою дослідження стали Модельні правила медіації ЮНСІТРАЛ та окремих центрів медіації (ICC, WIPO, CEDR) та правила присудової медіації в Італії і США. Порівняльний аналіз дав змогу визначити спільні структурні елементи правил медіації (ініціювання, призначення медіатора, конфіденційність, завершення, оплата послуг) та специфічні ознаки присудової моделі – підвищену деталізацію процедур, визначення порядку комунікації між судом і медіатором, вимоги до участі сторін і представників, наявність реєстрів медіаторів і акредитованих центрів медіації, а також розвинену систему звітності. Доведено, що деталізація правил присудової медіації не обмежує її гнучкість, а є інструментом реалізації гарантійної, легітимацийної, координаційної та інформаційної функцій. Вона забезпечує баланс між автономією сторін і вимогами до процедури медіації, підтримує довіру суддів і сторін до процедури, а також сприяє підвищенню якості медіаційних послуг. Результати дослідження підтвердили гіпотезу, що правила медіації у присудовій медіації мають специфічні ознаки.

Ключові слова: медіація; присудова медіація; альтернативні способи вирішення спорів; доступ до правосуддя.

Mediation Rules as an Instrument for Organizing Court-Connected Mediation

Nataliia A. Mazaraki*

State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine

*e-mail: n.mazaraki@knute.edu.ua

Larysa L. Neskorođgena

State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine

Abstract

The article examines the content and functions of mediation rules as a key instrument for structuring court-connected mediation. It argues that, while legislative regulation of mediation is generally framework-based – focused on fundamental principles, mediator qualifications, and guarantees of confidentiality – the mediation rules themselves play a decisive role in ensuring procedural justice, predictability, and legitimacy of the process. The study's methodological foundation combines the concept of procedural justice with approaches from general legal theory, viewing rules as institutional mechanisms for securing due process within flexible procedures. The empirical basis of the research includes the UNCITRAL Mediation Rules and the mediation rules of leading institutions (ICC, WIPO, CEDR), as well as court-connected mediation rules in Italy and the United States. Comparative analysis identified common structural elements of mediation rules (initiation, appointment of mediator, confidentiality, termination, and fees) and specific features of the court-connected model – namely, a higher level of procedural detail, regulation of communication between the court and the mediator, requirements for party and representative participation, the existence of official registers of mediators and mediation centers, and an established system of reporting and quality control. The study demonstrates that the detailed nature of court-connected mediation rules does not constrain procedural flexibility; rather, it serves as a means of realizing their guarantee, legitimizing, coordinating, and informational functions. Such rules ensure a balance between party autonomy and procedural rigor, strengthen judicial and party confidence in mediation, and contribute to the quality and reliability of mediation services. The findings confirm the hypothesis that mediation rules within court-connected mediation possess distinctive features shaped by their alignment with procedural norms of judicial proceedings.

Keywords: mediation; court-connected mediation; alternative dispute resolution (ADR); access to justice.

Вступ

Місце медіації в системі вирішення спорів, її визнання та підтримка державою, а також запровадження окремих форм стимулювання чи навіть обов'язковості звернення до медіації в теоретико-правовому плані обґрунто-

вуються через здатність медіації забезпечити справедливість – як у процесі, так і в результаті. Концепція процедурної справедливості надає важливу перспективу для розуміння того, як альтернативні способи врегулювання спорів можуть підтримувати базові суспільні цінності, узгоджені з верховенством права: справедливу процедуру, рівність сторін, повагу до гідності учасників і довіру до результату. Саме тому в багатьох правових системах інституціоналізація медіації розглядається не лише як інструмент розвантаження роботи судів, а як механізм удосконалення підходів до вирішення спорів у суспільстві.

Водночас законодавче регулювання медіації здебільшого має рамковий характер. Законодавець, як правило, зосереджується на встановленні загальних принципів медіації, мінімальних вимог до кваліфікації медіаторів, гарантій конфіденційності, а також механізмів стимулювання сторін до використання процедури – зупинення судового провадження або часткове повернення судового збору. Такий обмежений ступінь державного втручання є виправданим з огляду на природу медіації, що для досягнення найкращого результату має бути гнучкою і пристосованою до конкретних обставин спору, особистостей сторін і стилю медіатора.

Цей підхід, натомість, відкриває простір для саморегулювання медіації. Професійні об'єднання медіаторів ухвалюють кодекси етики, якими встановлюються стандарти поведінки та гарантії неупередженості, тоді як організації, що забезпечують проведення медіації, розробляють правила медіації (регламенти), а також модельні документи – договори про проведення медіації, медіаційні застереження тощо. Саме через правила медіації втілюються етичні принципи, формуються очікування сторін і забезпечується взаємозв'язок між автономією сторін та процесуальними рамками судової системи.

Особливої ваги цей аспект набуває в контексті присудової медіації, де суд виступає певною мірою суб'єктом, що забезпечує проведення медіації. На відміну від позасудової, така медіація вимагає чіткішого визначення порядку проведення: потрібно узгодити строки з процесуальними кодексами, визначити порядок повідомлення сторін, забезпечити баланс між конфіденційністю та прозорістю перед судом.

Досліджуючи присудову медіацію у рамках нашого дослідження, ми звернули увагу, що правила медіації, залишаються малодослідженими і лише побічно згадуються як інструмент забезпечення процедурної справедливості [1] чи як один із елементів функціонування програм присудової медіації [2]. Аналіз цих та інших праць дозволив нам сформулювати гіпотезу дослідження – правила медіації у присудовій медіації мають специфічні ознаки,

які відрізняють їх від правил позасудової медіації та зумовлені необхідністю їх узгодження з процесуальними вимогами судочинства. Відповідно метою цього дослідження було з'ясування, наскільки специфічними є правила медіації у присудовій моделі та які аспекти їхнього змісту слід урахувати українському законодавцю у разі запровадження такої форми організації медіації. Для досягнення цієї мети ми сформулювали логічну послідовність вирішення дослідницьких завдань:

- 1) розкрити функції, які виконують правила медіації в системі альтернативного врегулювання спорів;
- 2) визначити загальні підходи до формулювання правил медіації у міжнародній практиці;
- 3) здійснити порівняльний аналіз правил присудової медіації у вибраних юрисдикціях (Італія, США);
- 4) окреслити концептуальні особливості змісту правил присудової медіації.

Огляд літератури

Функції правил медіації у цій статті розкриваються крізь призму концепції процедурної справедливості, яку такі правила покликані забезпечувати. Теоретичним підґрунтям для дослідження стали класичні праці – Дж. Тібо і Л. Вокера [3], Тома Р. Тайлера [4–6], Е. Лінда та Т. Тайлера [7], які доводять, що сприйняття нейтральності, можливості бути почутим, поваги та добросовісних мотивів посередника істотно впливає на легітимність процедури й прийнятність її результатів. Ці положення становлять теоретичну основу для пояснення гарантійної, легітимізаційної та інформаційної функцій правил медіації.

Крім того, дослідження спирається на підходи загальної теорії права (Г. Л. А. Гарт [8], Л. Фуллер [9], Е. Остром [10]), що дають змогу розглядати правила як інституційні механізми координації поведінки учасників та забезпечення належної процедури в медіації.

Матеріали та методи

У ширшому контексті дослідження спирається на сучасне тлумачення цілей цивільного судочинства та еволюцію міжнародного стандарту доступності правосуддя у цивільних справах, що розкриті у працях процесуалістів. Зокрема, важливими орієнтирами стали висновки, що розвиток альтернативних процедур вирішення спорів має узгоджуватися із завданням судочинства забезпечувати ефективний, справедливий і пропорційний розгляд спорів [11], а також сучасні критерії доступності, ефективності й передбачуваності процедур цивільного судочинства [12].

У цьому методологічному контексті медіація розглядається як інструмент забезпечення доступу до справедливості, що може бути реалізований лише за наявності чітких, передбачуваних і справедливих процедур. Саме тому дослідження також спирається на теоретичні положення, сформульовані Н. Мазаракі, щодо взаємозв'язку медіації та доступу до справедливості, а також ролі медіації у формуванні довіри до правосуддя [13].

Також ми виходили із останніх тенденцій розвитку присудової медіації та результатів досліджень у цій сфері [14–17].

Емпіричною базою дослідження стали нормативні та модельні правила медіації, які репрезентують різні підходи до регулювання процедури. За орієнтир загальноновизнаного й концептуально цілісного підходу були взяті Правила медіації ЮНСІТРАЛ [18]. Вибір саме цього джерела зумовлений тим, що Комісія ООН з права міжнародної торгівлі є найбільш репрезентативним міжурядовим майданчиком у сфері розроблення міжнародних стандартів альтернативного вирішення спорів. Її документи відображають консенсус широкого кола держав із різними правовими системами, рівнем розвитку інститутів альтернативного вирішення спорів та практиками комерційного й цивільного врегулювання спорів. Щоб виявити, як функціонують правила медіації в інституційно розвинених моделях, було здійснено порівняльний аналіз регламентів арбітражних і медіаційних організацій – зокрема, ICC Mediation Rules [19], WIPO Mediation Rules World Intellectual Property Organization [20], та CEDR Model Mediation Procedure [21]. Вони відображають логіку деталізованого процедурного регулювання, характерну для комерційного середовища, й водночас впливають на формування загальних підходів до побудови правил медіації в інших контекстах.

Для вивчення правил присудової медіації було обрано два репрезентативні приклади: італійську модель, де правила медіації регламентуються на рівні декрету Міністерства юстиції, та американський підхід, у межах якого правила медіації розробляються судами або судовими округами, що впроваджують програми присудової медіації.

Такий методологічний підхід дозволив поєднати нормативно-доктринальний аналіз і порівняльно-правовий метод, виявити загальні елементи структури правил медіації (ініціювання, призначення медіатора, строки, конфіденційність, результат) та визначити специфічні аспекти, притаманні саме присудовій медіації. Останні були інтерпретовані через складові процедурної справедливості – як такі, що спрямовані на забезпечення неупередженості, передбачуваності, права бути почутим і довіри до процедури.

Результати аналізу стали підставою для формулювання висновків і позицій щодо змісту майбутніх правил присудової медіації в Україні, які могли б поєднати гнучкість саморегулювання з вимогами процесуальної справедливості.

Результати та обговорення

1. Теоретико-правові та методологічні засади дослідження правил медіації в контексті процедурної справедливості

У науковій літературі неодноразово висловлювалися застереження щодо того, чи відповідають альтернативні способи вирішення спорів стандартам справедливого процесу та верховенства права. Підґрунтям цих сумнівів є побоювання, що неформальні процедури – зокрема медіація чи переговори – можуть не забезпечити належного захисту прав сторін і не гарантують результату, який був би «справедливим у сенсі закону».

Класичні критики альтернативних способів вирішення спорів, серед яких Оуен Фісс [22] та Дебора Генслер [23], наголошували, що заміна судового рішення угодою, досягнутою між сторонами, може призвести до приватизації справедливості та послаблення ролі публічних норм. На їхню думку, у спорах, що стосуються фундаментальних прав або суспільно значущих питань, така «деформалізація» процесу може поставити під сумнів саму ідею справедливого розгляду. Також висувалися занепокоєння, що медіація є альтернативою для бідних та вона не завжди може забезпечити справедливу частку «юридичного пирога» [24; 25].

На противагу цим доводам у другій половині ХХ ст. сформувалася концепція процедурної справедливості, яка запропонувала нове бачення джерел легітимності процесу. Починаючи з досліджень Джона Тібо та Лоренса Уолкера [3], а пізніше – Тома Тайлера [4; 6], доведено, що сприйняття справедливості учасниками процедури часто має більший вплив на їхню задоволеність і добровільне виконання результату, ніж сам зміст рішення.

Традиційно виокремлюють чотири ключові елементи процедурної справедливості [6]: Voice – сторони спору повинні мати можливість викласти своє бачення суті спору до прийняття рішення, адже це дає сприйняття того, що аргументи сторони були почуті; Neutrality – упевненість у неупередженості третьої сторони; Respect – відчуття гідного ставлення й поваги, що також може знаходити вияв у наданні вичерпної інформації щодо процедур, послідовності дій; Trust – сторони спору мають відчувати, що посередник / інституція діє чесно, прозоро та в інтересах справедливого процесу (а не для власної вигоди).

Ці критерії визначають, наскільки сторони сприймають процес як справедливий, навіть якщо його результат не є для них цілком сприятливим.

Важливою ознакою підходу Тайлера є розуміння процедурної справедливості як суб'єктивного досвіду сторін, а не суто нормативного стандарту. Тобто справедливість не є лише властивістю самої процедури – вона формується через сприйняття учасників, їхню взаємодію з судом і очікування від процесу. Саме цей психологічний аспект пояснює, чому іноді неформальні або «м'якші» процедури можуть сприйматися як більш справедливі, ніж формалізовані судові процеси, за умови, що вони забезпечують участь, повагу та нейтральність.

Розвиток медіації у другій половині XX ст. значною мірою відбувався під впливом саме ідей процедурної справедливості. Її прихильники розглядали медіацію як механізм посилення участі сторін та їхнього контролю над процесом і результатом. На відміну від судового розгляду, де рішення ухвалює суддя, медіація дозволяє сторонам самостійно сформулювати вирішення спору, забезпечуючи при цьому високий рівень контролю як над самою процедурою медіації, так і щодо рішення. Концептуальне розуміння медіації як процедури, що надає сторонам реальну автономію, створює умови для досягнення високого рівня процедурної справедливості.

Водночас дослідження у сфері психології прийняття рішень показують, що сприйняття справедливості залежить від очікувань сторін. Люди оцінюють процедуру не з «нульової точки», а порівняно із відомими моделями – насамперед судовою процедурою. Це означає, що для досягнення відчуття справедливості у медіації надзвичайно важливо чітко визначити очікування сторін на початковому етапі – пояснити тип медіації, її межі, рівень формальності, можливість судового затвердження угоди тощо. Саме така прозорість і передбачуваність правил дозволяє медіації «узгоджуватися з цінностями верховенства права».

Також доцільним буде згадати концепцію *mediation in the shadow of the law* [25], яка має особливе значення для розуміння природи присудової медіації. Її сутність полягає в тому, що навіть за умов добровільності та неформальності процедури сторони ведуть переговори, усвідомлюючи юридичні рамки, у яких перебуває їхній спір, і прогнозуючи наслідки можливого судового рішення. У контексті присудової медіації ця «тінь закону» виявляється ще виразніше: сам факт ініціювання процедури судом, вимоги щодо строків, процесуального статусу угоди та її можливого затвердження судом визначають поведінку учасників і межі свободи домовленостей. Тож, навіть залишаючись альтернативним механізмом, присудова медіація неминуче

функціонує в межах судово-правової логіки, що посилює потребу в чітких правилах, які б одночасно гарантували гнучкість процедури і відповідність принципам справедливого процесу.

Отже, підсумовуючи наведене, можна визначити основні функції, які виконують правила медіації у забезпеченні справедливого, ефективного та передбачуваного процесу. По-перше, вони мають гарантійну функцію, забезпечуючи дотримання принципів медіації. Через встановлення мінімальних стандартів поведінки медіатора і процесуальних орієнтирів для сторін правила створюють умови для реалізації принципу *due process* у межах неформальної процедури.

По-друге, правила виконують управлінську функцію, адже формалізують взаємодію між сторонами, медіатором і організацією, що адмініструє процес. Вони визначають етапи медіації – від ініціювання до завершення, порядок призначення медіатора, строки, оплату послуг тощо. Тим самим правила координують поведінку учасників, мінімізуючи ризики процесуальної невизначеності.

По-третє, правила мають інформаційну функцію, забезпечуючи сторони чітким уявленням про структуру процедури, її послідовність і наслідки. Завдяки цьому вони формують легітимні очікування сторін щодо перебігу медіації та її результату, що, у свою чергу, зміцнює довіру до процедури.

По-четверте, правила виконують легітимаційну функцію, оскільки через належне процедурне оформлення медіації створюють у сторін відчуття справедливості, поваги та неупередженості – саме ті елементи, які, за дослідженнями Т. Тайлера, Л. Фуллера та Е. Лінда, визначають сприйняття процедури як чесної й законної.

Нарешті, у контексті присудової медіації правила набувають координаційної функції – вони узгоджують медіаційну процедуру з вимогами процесуальних кодексів, встановлюють взаємозв'язок між автономією сторін і процесуальними межами судового провадження. Саме через правила медіації відбувається балансування між гнучкістю альтернативного врегулювання спору та принципами верховенства права.

2. Модельні правила медіації ЮНСІТРАЛ та провідних медіаційних центрів

Метою цього підрозділу є з'ясування загальних закономірностей і концептуальних підходів до структурування правил медіації, які сформувалися в міжнародній практиці та інституційній діяльності провідних медіаційних організацій. Для цього до аналізу було відібрано модельні пра-

вила медіації ЮНСІТРАЛ та регламенти провідних медіаційних центрів – *International Mediation Institute (IMI)*, *International Chamber of Commerce (ICC)*, *World Intellectual Property Organization (WIPO)* і *Centre for Effective Dispute Resolution (CEDR)*. Такий добір джерел зумовлений тим, що ЮНСІТРАЛ є найбільш репрезентативним міжнародним майданчиком, на якому формується консенсус держав щодо універсальних процедурних стандартів у сфері ADR, тоді як зазначені інституційні правила відображають практичні підходи. Порівняння цих документів дає змогу виокремити базові елементи правил медіації, що забезпечують їхню гнучкість, передбачуваність і відповідність принципам процедурної справедливості, а також визначити, які з них можуть бути адаптовані для присудової моделі медіації.

2.1. Модельні правила медіації ЮНСІТРАЛ

Прийняття Модельних правил медіації ЮНСІТРАЛ стало логічним продовженням розвитку міжнародної нормативної бази у сфері альтернативного вирішення спорів після ухвалення оновленого Модельного закону ЮНСІТРАЛ про міжнародну комерційну медіацію та міжнародні угоди, досягнуті в результаті медіації (2018) та Сінгапурської конвенції про міжнародні угоди, досягнуті в результаті медіації (2019). У Звіті Комісії ООН з права міжнародної торгівлі за результатами 54-ї сесії (2021) підкреслювалося, що підготовка цих правил мала на меті створення процедур, прийнятних для держав із різними правовими, соціальними та економічними системами, які б «доповнювали чинну нормативну базу міжнародної медіації та істотно сприяли ефективному врегулюванню спорів і розвитку гармонійних міжнародних економічних відносин». Комісія також зазначила, що нові правила розроблялися з урахуванням еволюції практики медіації після прийняття Правил примирення ЮНСІТРАЛ (1980) та що процес їх підготовки «був значною мірою збагачений консультаціями з урядами і заінтересованими міжурядовими й неурядовими організаціями» [26].

Правила медіації ЮНСІТРАЛ складаються з тринадцяти статей та додатків, які мають практичний характер і спрямовані на полегшення їхнього застосування. У додатках містяться, зокрема, модельне медіаційне застереження, а також типові форми для медіатора – декларація про розкриття потенційного конфлікту інтересів та заява про наявність можливостей для участі у процедурі. Ці додатки демонструють прагнення ЮНСІТРАЛ забезпечити не лише уніфікований нормативний, а й практичний інструментарій, який полегшує сторонам і провайдерам організацію медіації.

Статті 1–2 визначають застосування правил та визначення моменту початку медіації (досягнення згоди між сторонами щодо участі в медіації),

а також встановлюють строк очікування згоди другої сторони на участь в медіації в 30 днів. Статті 3 окреслює підходи до призначення медіатора, а також врахування таких ознак медіатора, як досвід та кваліфікація, акредитація медіатора, національність та гендер медіатора. Правила вимагають від медіатора повідомляти про наявність конфлікту інтересів як загрози для незалежності та неупередженості медіатора, а також сумлінно оцінювати власні можливості із проведення медіації. Стаття 4 стосується процедури проведення медіації, а саме: визначення порядку її проведення, використання технічних засобів, залучення адміністративної підтримки проведення медіації чи експертів, умови представництва сторони медіації. Щодо порядку комунікації між сторонами та медіатором, звісно, головна увага приділяється забезпеченню принципу конфіденційності, а також винятковим умовам розкриття інформації щодо медіації (угода за результатами медіації як доказ проведення медіації). На нашу думку, ключовими є положення ст. 7 Правил:

«1. Якщо сторони не домовилися інакше, жодна зі сторін медіації, медіатор чи будь-яка третя особа, у тому числі ті, що беруть участь в адмініструванні медіації, не можуть у арбітражному, судовому чи іншому процесі врегулювання спору посилалися на будь-яке з наведеного нижче, подавати це як доказ або свідчити щодо цього:

- a) запрошення однієї зі сторін узяти участь у медіації або факт готовності сторони брати участь у медіації;*
- b) думки, висловлені або пропозиції, зроблені стороною під час медіації щодо можливого врегулювання спору;*
- c) заяви чи визнання, зроблені стороною в ході медіації;*
- d) пропозиції, висунуті медіатором або сторонами;*
- e) факт, що сторона висловила готовність прийняти пропозицію (або її частину) щодо врегулювання, зроблену медіатором чи сторонами;*
- f) документ, підготовлений переважно з метою проведення медіації...*

З урахуванням обмежень, передбачених пунктом 1, доказ, який є допустимим в арбітражному, судовому чи іншому процесі вирішення спору, не стає недопустимим лише через те, що він був використаний або розкритий під час медіації».

Ця стаття скерована на те, щоб не допускати зловживання принципом конфіденційності медіації з метою виключення певних доказів для використання в можливих подальших судових чи арбітражних провадженнях.

Щодо угоди за результатами медіації правила передбачають можливість її підписання також медіатором (імовірно, з метою сприяння приведенню її

до виконання відповідно до Сингапурської конвенції), також вимоги до її підписання сторонами за допомогою електронних технологій.

Стаття 9 визначає умови завершення медіації сторонами медіації, медіатором. Стаття 10 передбачає можливість проведення медіації без огляду на триваюче судове, арбітражне провадження чи проведення іншої процедури вирішення спору. Правила також регулюють порядок оплати послуг медіатора та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням медіації, встановлюють принцип рівного розподілу таких витрат між сторонами, а також допускають внесення сторонами депозитів на покриття витрат наперед. Після завершення медіації, якщо такі депозити були внесені, медіатор подає сторонам звіт про використання отриманих коштів і повертає невикористані суми.

Стаття 12 виключає можливість участі медіатора в інших ролях (як арбітра, представника сторони) щодо спору, який був предметом медіації, а також забороняють сторонам медіації викликати медіатора як свідка у судових провадженнях.

Стаття 13 Модельних правил медіації ЮНСІТРАЛ встановлює загальний виняток із відповідальності медіатора, який є стандартним елементом у міжнародних правилах альтернативного вирішення спорів. Її зміст спрямований на захист незалежності та неупередженості медіатора, забезпечуючи при цьому баланс між автономією сторін і гарантіями належного процесу. Відповідно до цієї норми, сторони – за винятком випадків умисного неправомірного діяння – відмовляються від будь-яких претензій до медіатора, які можуть виникнути у зв'язку з його діями чи бездіяльністю під час проведення медіації. Така відмова діє в межах, максимально дозволених застосовним правом.

У цілому структура Правил забезпечує послідовність і логічну завершеність регулювання – від ініціювання медіації до її завершення та фінансового врегулювання. Їхній зміст демонструє прагнення ЮНСІТРАЛ поєднати гнучкість неформальної процедури з передбачуваністю та стандартами належного процесу, що робить ці правила універсальною моделлю для подальшого використання як у комерційній, так і присудовій медіації.

2.2. Правила медіації Міжнародної торговельно-промислової палати

Структура цих правил подібна до моделі ЮНСІТРАЛ, однак містить більше адміністративно-процедурних положень, що відображають інституційну природу Центру.

Однією з ключових особливостей є гнучкість правил: відповідно до ст. 4 усі сторони можуть за взаємною згодою змінити будь-які положення Правил.

Проте Центр залишає за собою право відмовитися адмініструвати процедуру, якщо вважає, що зміни суперечать «духу Правил». Якщо модифікація правил відбувається вже після призначення або підтвердження медіатора, вона також потребує згоди медіатора.

Правила детально регламентують порядок подання заявки на проведення медіації. Призначення медіатора може здійснюватися двома способами: за спільною домовленістю сторін або за рішенням Центру, якщо сторони не дійшли згоди. Вимоги до медіатора аналогічні до тих, що містяться в Модельних правилах ЮНСІТРАЛ.

Щодо оплати, то після початку медіації Центр запитує від сторін внесення депозитів для покриття адміністративних витрат і гонорару медіатора. По завершенні процедури Центр визначає остаточні витрати й, залежно від результату, повертає надлишкові кошти або виставляє рахунок на доплату. За замовчуванням усі витрати несуться у рівних частках між сторонами, якщо вони не домовилися інакше, проте будь-яка сторона може добровільно сплатити частку іншої сторони у разі її несплати.

Завершення медіації можливе у випадку підписання угоди про врегулювання, заяви сторін або медіатора про неможливість подальшого досягнення згоди, чи за рішенням Центру, якщо сторони не виконують процесуальні вимоги.

Відповідно до правил конфіденційним є зміст медіаційної процедури (позиції сторін, заяви, пропозиції, документи тощо), але сам факт проведення медіації не вважається конфіденційним. Угода, досягнута за результатами медіації, також є конфіденційною, за винятком випадків, коли її необхідно розкрити для забезпечення або примусового виконання. Правила прямо забороняють сторонам чи їхнім представникам використовувати в подальшому судовому чи арбітражному процесі будь-які заяви, пропозиції, документи або дії, що мали місце під час медіації, включно з фактом готовності сторони підписати угоду про врегулювання.

2.3. Модельна медіаційна процедура Центру ефективного вирішення спорів

Відповідно до своєї назви, Модельна медіаційна процедура Центру ефективного вирішення спорів є одним із найбільш деталізованих документів, що описують практичну організацію процедури медіації. Він містить не лише процесуальні положення, а й етичні, організаційні та комунікаційні аспекти проведення медіації.

Ці правила застосовуються і до присудової медіації, зокрема, одним із варіантів початку медіації є *responding to a Pre-Action Protocol, Court Rules, a Court*

Order or a recommendation by a judge before trial or appeal – тобто реагування сторони на попередній протокол, правила суду, ухвали суду чи рекомендацію судді до початку розгляду справи або під час апеляції.

Серед традиційних підходів та вимог до медіатора слід відзначити вимогу із дотримання медіатором кодексу поведінки Центру [27].

Одним із найбільш розроблених аспектів є права та повноваження медіатора і сторін. У питанні конфіденційності Центр дотримується принципу функціональної конфіденційності, захищаючи довірчий характер медіації, але не надаючи штучного імунітету доказам, що мають юридичне значення. Зокрема, передбачено, що документи, які створені спеціально для потреб медіації (наприклад, резюме справи), мають привілей і не можуть бути розкриті в подальшому судовому процесі. Водночас документи, які були озвучені у процесі, не набувають привілейованого статусу лише через те, що були представлені вперше під час медіації. Варто також відзначити, що CEDR встановлює механізм розгляду скарг на дії медіатора.

2.4. Правила медіації Всесвітньої організації інтелектуальної власності

За своїм змістом правила медіації Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) дещо подібні до правил медіації Міжнародної торговельно-економічної палати, що можна пояснити роллю цих організації як суб'єктів, що забезпечують проведення медіації.

Специфічним є порядок призначення медіатора: сторони можуть самостійно домовитися про кандидатуру медіатора. Якщо такої домовленості не досягнуто, призначення здійснює Центр WIPO. Для цього він надсилає сторонам списки потенційних медіаторів, сформовані з урахуванням характеру спору, галузевої спеціалізації та бажаної юрисдикції. Кожна сторона має можливість: викреслити прізвища, які вона вважає неприйнятними; позначити пріоритети серед решти кандидатів; або запропонувати власного кандидата поза списком.

Після отримання обох відповідей Центр, ураховуючи преференції сторін, призначає медіатора, який, на його думку, має належні навички, досвід і неупередженість для ефективного проведення медіації.

Однією з найцікавіших умов правил є допущення елементів оціночної медіації. Відповідно до ст. 14, медіатор має сприяти досягненню сторонами врегулювання будь-яким способом, який він вважає за доцільне, але не має повноважень нав'язувати рішення сторонам. Водночас, якщо медіатор вважає, що певні питання спору не підлягають ефективному вирішенню шляхом медіації, він може запропонувати сторонам альтернативні проце-

дури – наприклад, експертне визначення, арбітраж або процедуру final offer arbitration, коли арбітражний склад обирає між останніми пропозиціями сторін. Такий підхід спрямований на запобігання марним витратам часу та ресурсів у випадках, коли спір виявляється немедіабельним, і демонструє орієнтацію ВОІВ на ефективне управління процесом врегулювання.

Ще однією важливою особливістю є підвищений рівень конфіденційності. На відміну від інших інституційних правил, WIPO прямо вимагає, щоб усі учасники медіації – сторони, їхні представники, експерти, медіатор і персонал Центру – підписали окреме зобов'язання про нерозголошення інформації (non-disclosure undertaking). Крім того, після завершення медіації сторони мають знищити всі копії документів, робочі матеріали та особисті записи, створені або використані під час процесу, з метою забезпечення абсолютної конфіденційності. Такий рівень захисту особливо важливий у спорах, що стосуються комерційних та технологічних секретів.

3. Правила медіації, яка застосовуються у програмах присудової медіації

3.1. Нормативне регулювання змісту правил присудової медіації в Італії

Італія є одним із найпоказовіших прикладів інституціоналізованої присудової медіації в Європі. Крім профільного закону [28], її нормативна база ґрунтується на декреті Міністерства юстиції [29], який визначає вимоги до центрів медіації (*organismi di mediazione*), медіаторів і зміст їхніх внутрішніх правил (*Regolamenti di mediazione*).

Декрет Міністерства юстиції № 150/2023 докладно встановлює обов'язкові елементи змісту *Regolamento di procedura* для кожного акредитованого центру медіації. Відповідно до ст. 22, правила медіації мають містити не лише опис послідовності дій у процедурі, а й гарантії неупередженості, прозорості, конфіденційності та процесуальної визначеності [30].

Зокрема, регламент повинен включати такі обов'язкові положення:

- місце та формат медіації – визначення місця проведення; можливість проведення процедури в електронній формі чи дистанційно;
- порядок призначення медіатора – порядок узгодження кандидатури медіатора сторонами або, за відсутності згоди, критерії призначення з дотриманням спеціалізації та принципу ротації;
- неупередженість і незалежність медіатора – заборона розпочинати медіацію без підписання декларації про незалежність та відсутність конфлікту інтересів;
- конфіденційність – заборона комунікацій між стороною та медіатором поза рамками окремих сесій;

- організаційні аспекти – мінімальна тривалість першого засідання (не менше двох годин), умови його продовження, а також процедура заміни медіатора;
- особливі правила для присудової медіації – медіатор зобов'язаний провести перше засідання навіть за відсутності відповідача;
- визначення умов призначення експерта та правил компенсації його винагороди;
- порядок визначення вартості процедури медіації;
- можливість запровадження механізмів самооцінки ефективності та якості медіації;
- обробка персональних даних відповідно до законодавчих вимог.

Аналіз правил медіації акредитованих центрів [31] показав, що їхній зміст дійсно відповідає вимогам, установленим Декретом Міністерства юстиції № 150/2023, зокрема щодо процедурної структури, гарантій неупередженості, конфіденційності та організаційної прозорості. Зміст правил дозволяє стверджувати, що вони здатні виконувати ключові функції правил медіації, окреслені в теоретичній частині нашого дослідження. Вони не лише встановлюють процедурні вимоги для сторін і медіатора, а й формують очікування справедливої, передбачуваної та ефективної процедури, що особливо важливо у присудовій моделі.

3.2. Правила медіації в програмах присудової медіації судів США

Серед різних процедур вирішення спорів саме медіація є найбільш інституціоналізованою в американських судах [32], і саме останні стали рушіями цього процесу [33]. Федеральні окружні суди США почали інституціоналізувати медіацію та інші процедури альтернативного вирішення спорів наприкінці 1970-х – у 1990-х роках. У 1983 р. до Правила 16 Федеральних правил цивільного судочинства було внесено зміни, які прямо надали федеральним суддям повноваження обговорювати зі сторонами «мирне врегулювання» або «застосування позасудових процедур» під час підготовчих засідань. А вже у 1998 р. Конгрес ухвалив Закон про альтернативне вирішення спорів, який зобов'язав усі федеральні суди запровадити програми альтернативного вирішення спорів, удосконалити вже наявні та призначити судових посадових осіб, відповідальних за нагляд і координацію процедур ADR у судах [34].

Кожен федеральний окружний суд у США має власні локальні правила, які регулюють застосування процедур альтернативного вирішення спорів і далі ми проаналізуємо окремі із них. Слід зауважити, що щодо програм присудової медіації в США діють відповідні національні стандарти [35], які забезпечують якість присудової медіації та мають рекомендаційний характер.

Стандарти окреслюють, як суди мають забезпечувати доступ до медіації, межі відповідальності суду за якість медіаційних послуг, підходи до інформування про медіацію, оцінку медіабельності, встановлення вимог до сторін щодо відвідування першої інформаційної та оціночної зустрічі з медіатором, вимоги до кваліфікації медіаторів та призначення медіаторів, необхідність ухвалення кодексу етики медіаторів, забезпечення конфіденційності, недопущення примусу до угоди за результатами медіації, порядок інформування суду про результати медіації, підходи до фінансування та оцінки програм присудової медіації.

Ці стандарти дійсно стали дороговказом для судів, тому їх ключові вимоги послідовно відображаються в локальних правилах медіації, що діють у програмах присудової медіації судів США.

3.2.1. Правила альтернативного вирішення спорів Окружного суду Північного округу Каліфорнії

Ці правила [36] охоплюють кілька процедур альтернативного вирішення спорів – медіацію, нейтральну оцінку, арбітраж та судове врегулювання, втілюючи концепцію так званого «суду з багатьма дверима», в якому сторони мають змогу обрати оптимальний спосіб урегулювання спору.

Правила мають детальний і практико-орієнтований характер, виконуючи насамперед інформаційну функцію. Зокрема, докладно описано імперативи запровадження альтернативних способів вирішення спорів у практику суду, окреслено порядок направлення справ на медіацію. Встановлено високі вимоги до кваліфікації медіаторів. Після зарахування до офіційного реєстру медіаторів суду кожен із них має скласти присягу, зобов'язуючись проводити медіацію неупереджено та добросовісно.

Особливо ретельно врегульовано питання винагороди та калькуляції витрат на медіацію. У розділі про проведення медіаційних сесій визначено, що всі сторони та їхні представники зобов'язані бути присутніми на першій сесії, якщо інше не дозволено судом або медіатором. При цьому сам медіатор визначає процедуру медіації, включно з кількістю зустрічей, форматом сесій (спільних або окремих), порядком подання письмових заяв (written mediation statements) і часовими межами процедури.

Закріплено гарантії конфіденційності, порядок звітування медіатором перед Координаційним офісом суду.

3.2.2. Правила медіації Південного округу Нью-Йорка

Наступні правила [37] є ще одним прикладом високого рівня інституціоналізації присудової медіації у федеральних судах США. У межах суду діє

спеціальний Офіс медіаційної програми (Mediation Office), який адмініструє всі етапи процесу – від направлення справ до підбору медіатора, отримання звітів і збору відгуків. У правилах приділено надзвичайно детальну увагу питанням конфіденційності, вимогам до медіаторів та порядку їх призначення. Окрема частина правил передбачає обов'язок медіатора негайно повідомити про будь-який конфлікт інтересів і відмовитися від участі, якщо його нейтральність може бути поставлена під сумнів. Після призначення медіатора сторони повинні провести першу зустріч не пізніше ніж через 30 днів, як і наступні зустрічі.

Слід зауважити, що правила виконують не лише нормативну, а й інформаційну та мотиваційну функцію, підкреслюючи активну роль сторін у досягненні результату. Зокрема, там є таке речення: «Переваги медіації найповніше реалізуються за умови належної підготовки, присутності та активної участі всіх сторін і їхніх представників на всіх етапах процесу».

Сторони мають подати Mediation Statements – письмові документи, у яких викладаються позиції щодо спору, основні питання та пропозиції щодо врегулювання. Після завершення процедури медіатор зобов'язаний повідомити Медіаційний офіс про результати медіації, зазначаючи лише факт проведення, участь сторін і наявність / відсутність угоди.

Медіатори зобов'язані дотримуватися Кодексу етики медіатора, проходити періодичне навчання й підвищення кваліфікації. Крім того, правила передбачають порядок подання та розгляду скарг на дії медіатора – це забезпечує підзвітність системи та підтримує довіру учасників до присудової медіації.

3.2.3. Правила медіації судів штату Каліфорнія

У судах штату Каліфорнія правила, що регулюють медіацію [38], не виокремлені в нормативний акт, а включені до загальних California Rules of Court – зокрема, до розділу 3 (Civil Rules), глави 3.850–3.860, які присвячені присудовій медіації у цивільних справах. Тобто медіація в Каліфорнії розглядається як частина цивільного судочинства, а не як окрема процедура поза межами судової системи. Таке інтегрування забезпечує єдність процесуальних стандартів і підкреслює, що медіація є невід'ємним елементом судового управління справами (case management), спрямованим на ефективне врегулювання спорів до ухвалення рішення судом.

Правила судів штату Каліфорнія містять окрему главу 3 «General Rules Relating to Mediation of Civil Cases», що складається з трьох розділів і детально регулює всі аспекти судової медіації у цивільних справах. Адмініструє програму медіації рада суду, яка веде реєстр медіаторів та медіаційних

центрів (усі медіатори із реєстру центру автоматично вважаються такими, які включені в реєстр суду). Правила щодо медіації розкривають засади дотримання принципу добровільності та самовизначення сторін медіації, конфіденційності, неупередженості медіатора.

Прикметним у правилах є норми щодо якості медіаційної процедури (*Rule 3.857. Quality of mediation process*) [39], які включають вимоги до сумлінності медіатора, процедурної справедливості, обов'язку медіатора висвітлити особливості медіації, дотримання ним/нею принципу неупередженості та ін. Правила дозволяють оціночну модель медіації, що полягає у праві медіатора рекомендувати сторонам інші способи вирішення спорів, а також варіанти умов угоди за результатами медіації. Існує окреме правило щодо вимог до рекламування медіатором своїх послуг, а також калькуляції вартості медіаційних послуг. Стаття 3 правил регулює механізм розгляду скарг на медіаторів, визначаючи процедуру їх подання, розгляду, роль координатора зі скарг, конфіденційність дисциплінарного процесу та можливі рішення суду.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило, що правила медіації є ключовим інструментом інституціоналізації та забезпечення процедурної справедливості в альтернативному врегулюванні спорів, зокрема у присудовій медіації. Вони поєднують гнучкість медіаційного процесу з передбачуваністю і легітимністю, необхідними в судовому контексті.

Функції правил медіації виходять далеко за межі організаційно-технічних. Вони виконують гарантійну, легітимаційну, інформаційну, управлінську та координаційну функції. Через них закріплюються стандарти поведінки медіатора, забезпечується баланс між автономією сторін і вимогами процесуальної визначеності, а також підтримується довіра до процедури як справедливої.

У правилах медіації, незалежно від того, чи йдеться про комерційну, чи про присудову модель, наявні спільні елементи структури. До них належать: визначення моменту початку медіації, з якого виникають права й обов'язки сторін і починають діяти гарантії конфіденційності; вимоги до медіатора та порядок його призначення, що забезпечують дотримання принципів неупередженості, незалежності та компетентності; закріплення основних принципів медіації – добровільності, самовизначення сторін, нейтральності, конфіденційності; порядок оплати послуг медіатора та розподілу витрат між сторонами; визначення варіантів і підстав припинення медіації.

Водночас для присудової медіації характерна значно вища деталізація. Це пояснюється її зв'язком із судовим процесом і тим, що в багатьох юрис-

дикціях вона передбачає певний елемент обов'язковості або судового сти-мулювання участі сторін. Відповідно, більше уваги приділяється: порядку комунікації між медіатором і судом, зазвичай через адміністративний офіс програми; механізму призначення медіатора та графіку проведення медіаційних сесій; обов'язковості участі сторін у першій сесії і фіксації їхньої присутності; звітності медіатора перед судом або координаційним офісом щодо проведення медіації та її результатів; регламентації участі представників сторін; детальному врегулюванню питань конфіденційності – визначенню меж, винятків і процедурного балансу між захистом інформації та недопущенням зловживань посиланнями на конфіденційність, балансу між конфіденційністю і можливістю обмеженого розкриття інформації (наприклад, факту проведення медіації, участі сторін, укладення або неукладення угоди).

Спільним для більшості правил присудової медіації, у тому числі досліджених у межах цієї статті, та тих, які через обсяг не були включені до основного тексту, є наявність офіційних реєстрів акредитованих медіаторів або центрів медіації. Такі реєстри є важливим механізмом забезпечення якості медіаційних послуг у присудовій моделі, адже акредитація передбачає відповідність кваліфікаційним вимогам, дотримання етичних стандартів, регулярне навчання та можливість дисциплінарного реагування.

При цьому саме той факт, що суди чи міністерство юстиції створюють і ведуть такі реєстри, є цілком виправданим: по суті, судова система виступає замовником і гарантом попиту на послуги медіаторів, адже саме через направлення справ до медіації суд забезпечує медіаторам роботу.

Крім того, у межах судових програм, особливо в американській практиці, діє принцип, що суд несе постійну відповідальність за якість медіаторів, яким він передає справи. Такий підхід логічно пов'язаний із тим, що судові медіатори користуються судовим імунітетом – тобто звільненням від цивільної відповідальності за дії, вчинені під час виконання своїх функцій. Саме тому вимоги до їх добору, кваліфікації та етичності є підвищеними, адже надання медіаторам імунітету передбачає особливу обачність суду у відборі осіб, які фактично виконують делеговану функцію судової довіри. Таким чином, жорсткі стандарти акредитації й деталізовані правила виконують роль фільтра – гарантують суду, що особа, до якої він направляє сторони, діятиме добросовісно, професійно та в межах принципів належного процесу.

Більш того, детальні правила медіації та високі вимоги до медіаторів мають ще одне практичне значення: вони підвищують рівень довіри суддів до самої системи медіації. Коли суддя направляє справу на медіацію, він має бути

впевненим, кому саме він доручає роботу з учасниками процесу – що медіатор діятиме професійно, неупереджено, у межах зрозумілої процедури та без ризику порушення процесуальних прав сторін. Таким чином, стандарти акредитації й деталізовані правила функціонують як інституційна гарантія передбачуваності та якості присудової медіації.

Особливо показовим є американський підхід, відповідно до якого кожен федеральний або штатний суд самостійно відповідає за розроблення й реалізацію власної програми присудової медіації. Це означає, що саме суд є гарантом її ефективності, а формулювання детальних і чітких правил стає передумовою забезпечення якості медіаційних процедур і досягнення тих цілей, які держава покладає на присудову медіацію – зокрема, розвантаження роботи судів, підвищення ефективності правосуддя та зміцнення довіри громадян до судової системи.

Водночас деталізація правил присудової медіації не ставить під сумнів і не обмежує гнучкість самої процедури. Усі досліджені нормативні та інституційні акти передбачають, що медіатор має повну свободу у визначенні структури, тривалості, послідовності етапів і методів проведення медіації, виходячи з особливостей спору та потреб сторін.

Прикметно, що окремі правила присудової медіації (зокрема, у практиці міжнародних арбітражних центрів та судових програм США) допускають елементи оцінювальної медіації. Це можна пояснити прагненням підвищити ефективність і швидкість вирішення спору, особливо в ситуаціях, коли сторони очікують від медіатора певної експертної оцінки або реалістичного прогнозу. Водночас така модель містить ризики звуження принципу самовизначення сторін, адже оцінювальні висновки медіатора можуть непрямо впливати на позиції сторін і зменшувати добровільність досягнення домовленості.

Таким чином, деталізація правил присудової медіації – це не прояв формалізму, а інструмент реалізації гарантійної, легітимаційної, координаційної та інформаційної функцій, який водночас забезпечує якість, узгодженість і довіру до медіації як складової судового правосуддя, не позбавляючи її сутнісної гнучкості, адаптивності та різноманіття моделей.

References

- [1] Welsh, N.A. (2001). Making Deals in Court-Connected Mediation: What's Justice Got to Do With It? *Journal of Dispute Resolution*, 2001(1), 117-194. <https://doi.org/10.2139/ssrn.912361>.
- [2] Schmitz, S.J. (2005). A Critique of the Illinois Circuit Rules Concerning Court-Ordered Mediation. *Loyola University Chicago Law Journal*, 36(3), 783-818. Retrieved from <https://lawcommons.luc.edu/luclj/vol36/iss3/3>.

- [3] Thibaut, J., & Walker, L. (1975). *Procedural Justice: A Psychological Analysis*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- [4] Tyler, T.R. (1990). *Why People Obey the Law*. New Haven, CT: Yale University Press. Retrieved from <https://www.des.ucdavis.edu/Faculty/Sabatier/Tyler1990.pdf>.
- [5] Tyler, T.R. (2003). Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law. In M. Tonry (Ed.). *Crime and justice: A review of research* (Vol. 30, pp. 283-357). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- [6] Tyler, T.R. (2007). *Psychology and the design of legal institutions*. New York, NY: Wolters Kluwer Law & Business.
- [7] Lind, E.A., & Tyler, T.R. (1988). *The social psychology of procedural justice*. New York, NY: Springer.
- [8] Hart, H.L.A. (1961). *The concept of law*. Oxford, UK: Clarendon Press.
- [9] Fuller, L.L. (1964). *The morality of law*. New Haven, CT: Yale University Press.
- [10] Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- [11] Tsvina, T., Ferz, S., Tvaronaviciene, A., & Riener, P. (2023). The implementation of the consensual tenet in modern civil procedure: A European approach to court-related amicable dispute resolution procedures. *Access to Justice in Eastern Europe*, 1(18), 198-224. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.1-a000124>.
- [12] Komarov, V.V., & Tsvina, T.A. (2021). International standard of access to justice and subject of civil procedural law. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(3), 197-208. [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.197-208](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.197-208).
- [13] Mazaraki, N.A. (2018). Mediation as access to justice. *Actual Problems of Native Jurisprudence*, 6(1), 23-27. Retrieved from http://apnl.dnu.in.ua/6_2018/tom_1/7.pdf.
- [14] Linnanmäki, K. (2021). Mediation: A Change in Finnish Court Culture? In L. Ervo, P. Letto-Vanamo, & A. Nylund (Eds.). *Rethinking Nordic courts* (Vol. 90, pp. 235-254). Cham, Switzerland: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74851-7_13.
- [15] Lyngstad, E.C., & Skjesol, I. (2025). Professional perspectives on characteristics of legitimacy in court-based mediation. *Family Court Review*, 63(1), 138-154. <https://doi.org/10.1111/fcre.12838>.
- [16] Tvaronavičienė, A., Kaminskienė, N., Rone, D., & Uudeküll, R. (2022). Mediation in the Baltic States: Developments and challenges of implementation. *Access to Justice in Eastern Europe*, 4(16), 68-86. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-a000427>.
- [17] Romanadze, L., Mazaraki, N., Sergeeva, S., & Krestovska, N. (2023). Roadmap: Implementation of Court-Connected Mediation in Ukraine. Council of Europe: <https://hdl.handle.net/21.11116/0000-000E-6A5C-5>
- [18] United Nations Commission on International Trade Law. (2021). *UNCITRAL Mediation Rules (2021)*. Retrieved from <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation>.
- [19] International Chamber of Commerce. (2014). *ICC Mediation Rules*. Retrieved from <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/mediation/rules>.
- [20] World Intellectual Property Organization. (2021). *WIPO Mediation Rules*. Retrieved from <https://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules>.
- [21] Centre for Effective Dispute Resolution. (2023). *CEDR model mediation procedure*. Retrieved from <https://www.cedr.com/model-mediation-procedure>.
- [22] Fiss, O.M. (1984). Against Settlement. *Yale Law Journal*, 93(6), 1073-1090. <https://doi.org/10.2307/796205>.

- [23] Deborah R. Hensler. (2002). Suppose It's Not True: Challenging Mediation Ideology. *Journal of Dispute Resolution*, 2002(1), 81-99. Retrieved from <https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1404&context=jdr>.
- [24] Nolan-Haley, J. (2015). Mediation and Access to Justice in Africa: Perspectives from Ghana. *Harvard Negotiation Law Review*, 21, 59-106. Retrieved from https://journals.law.harvard.edu/hnlr/wp-content/uploads/sites/91/HNR102_crop-1.pdf.
- [25] Mnookin, R.H., & Kornhauser, L. (1979). Bargaining in the Shadow of the Law: The Case of Divorce. *Yale Law Journal*, 88(5), 950-997. Retrieved from <https://openyls.law.yale.edu/server/api/core/bitstreams/7cd978d5-06f8-4b08-87cb-7dd1f24af111/content>.
- [26] United Nations Commission on International Trade Law. (June 28–July 16, 2021). Report of the United Nations Commission on International Trade Law on the work of its fifty-fourth session (UN Doc. A/76/17, ch. II, annex III: UNCITRAL Mediation Rules). Vienna, Austria: United Nations. Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/76/17>.
- [27] Centre for Effective Dispute Resolution. (2019). *CEDR code of conduct for third party neutrals*. London, UK: Centre for Effective Dispute Resolution. Retrieved from <https://www.cedr.com/code>.
- [28] Decreto legislativo 4 marzo 2010, n. 28, *Attuazione dell'articolo 60 della legge 18 giugno 2009, n. 69, in materia di mediazione finalizzata alla conciliazione delle controversie civili e commerciali*. *Gazzetta Ufficiale*, n. 53, 5 March 2010.
- [29] Decreto ministeriale 24 ottobre 2023, n. 150, *Regolamento recante la determinazione dei criteri e delle modalità di iscrizione e tenuta del registro degli organismi di mediazione e dell'elenco degli enti di formazione*. *Gazzetta Ufficiale, Serie Generale*, n. 255, 31 October 2023.
- [30] Matteucci, A. (February 29, 2024). *Civil and commercial mediation 4.0 in Italy after the Riforma Cartabia: A summary*. Retrieved from <https://mediate.com/wp-content/uploads/2024/07/ADR-Matteucci-2024.02.29-Civil-and-commercial-mediation-in-Italy-after-the-Riforma-Cartabia-A-summary.docx.pdf>.
- [31] Ministero della Giustizia. (n.d.). *Registro degli organismi di mediazione (albo ufficiale)*. Retrieved from <https://mediazione.giustizia.it/ROM/ALBOORGANISMI/MEDIAZIONE.aspx>.
- [32] Welsh, N.A. (2020). Bringing Transparency and Accountability (with a Dash of Competition) to Court-Connected Dispute Resolution. *Fordham Law Review*, 88(6), 2449-2500. Retrieved from <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5685&context=flr>.
- [33] Bush, R.A.B., & Folger, J.P. (1994). *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- [34] Stienstra, D. (2011). *ADR in the Federal District Courts: An Initial Report*. Washington, DC: Federal Judicial Center. Retrieved from <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/ADR2011.pdf>.
- [35] Center for Dispute Settlement & State Justice Institute. (1992). *National standards for court-connected mediation programs*. Washington, DC: State Justice Institute.
- [36] U.S. District Court, Northern District of California. (n.d.). *Alternative dispute resolution (ADR) Local Rules*. San Francisco, CA: U.S. Courts. Retrieved from <https://cand.uscourts.gov/rules-forms-fees/local-rules/adr-local-rules>.

- [37] U.S. District Court, Southern District of New York. (2022). *Mediation program procedures* (6/15/2022). New York, NY: U.S. Courts. Retrieved from https://www.nysd.uscourts.gov/sites/default/files/pdf/Mediation/Mediation%20Rules%20and%20Procedures/Mediation%20Program%20Procedures%202022_0.pdf.
- [38] Judicial Council of California. (n.d.). *California rules of court: Title 3—Civil rules*. Sacramento, CA: California Courts. Retrieved from <https://courts.ca.gov/cms/rules/index/three>
- [39] Judicial Council of California. (n.d.). *Rule 3.857. Quality of mediation process*. In *California Rules of Court: Title 3—Civil Rules*. Sacramento, CA: California Courts. Retrieved from https://courts.ca.gov/cms/rules/index/three/rule3_857

Наталія Анатоліївна Мазаракі

докторка юридичних наук, професорка
завідувачка кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет
02156, вул. Кіото, 19, Київ, Україна
e-mail: n.mazaraki@knute.edu.ua
ORCID 0000-0002-1729-7846

Лариса Леонідівна Нескороджена

кандидатка юридичних наук, доцентка
доцентка кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет
02156, вул. Кіото, 19, Київ, Україна
e-mail: l.neskorodzhen@knute.edu.ua
ORCID 0000-0002-1484-3557

Nataliia A. Mazaraki

Doctor of Law, Professor
Head of the of the Department of International, Civil and Commercial Law
State University of Trade and Economics
02156, 19 Kyoto Str., Kyiv, Ukraine
e-mail: n.mazaraki@knute.edu.ua
ORCID 0000-0002-1729-7846

Larysa L. Neskorodgena

Ph.D. in Law, Associate Professor
Associate Professor of the Department of International, Civil and Commercial Law
State University of Trade and Economics
02156, 19, Kyoto Str., Kyiv, Ukraine
e-mail: l.neskorodzhen@knute.edu.ua
ORCID 0000-0002-1484-3557

Рекомендоване цитування: Мазаракі Н. А., Нескороджена Л. Л. Правила медіації як інструмент організації присудової медіації. *Проблеми законності*. 2025. Вип. 171. С. 39–62. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.171.341945>.

Suggested Citation: Mazaraki, N.A., & Neskorodgena, L.L. (2025). Mediation Rules as an Instrument for Organizing Court-Connected Mediation. *Problems of Legality*, 171, 39-62. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.171.341945>.

Статтю подано / Submitted: 21.10.2025

Доопрацьовано / Revised: 25.11.2025

Схвалено до друку / Accepted: 18.12.2025

Опубліковано / Published: 29.12.2025